

**ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЦІННИХ ДЖЕРЕЛ
НАЦІОНАЛЬНОЇ КОЛЕКЦІЇ ЗЕРНОБОБОВИХ КУЛЬТУР
ІНЦГРУ В СЕЛЕКЦІЙНІЙ ПРАКТИЦІ**

Л. Н. Кобизєва¹, О. М. Безугла¹, І. М. Безуглий¹, С. С. Рябуха¹,
О. В. Тертишний¹, С. І. Силенко²
Інститут рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААН¹
Устимівська дослідна станція рослинництва²

За участю зразків зернобобових культур, які вміщує Національна колекція генетичних ресурсів рослин України, створено 15 сортів гороху, 10 – сої, 5 – квасолі, 3 – нуту і 1 сорт сочевиці. Для селекційної практики найбільший інтерес представляє вихідний матеріал, який поєднує в своєму генотипі високу урожайність з придатністю до механізованого збирання урожаю, груповою стійкістю до найбільш розповсюджених в даній зоні хвороб та шкідників, високою посухостійкістю. За результатами досліджень 2006 - 2010 рр. було виділено за цими ознаками 105 джерел гороху, 94 – сої, 96 – квасолі, 5 – нуту, 22 – сочевиці. Визначено економічну ефективність впровадження в АПК сортів селекції Інституту рослинництва ім. В. Я. Юр'єва: горох – від 340 грн./га у сорту Камертон до 1173 грн./га у сорту Оплот; соя – від 688 грн./га у сорту Версія до 1292 грн./га у сорту Скеля; квасоля – від 4560 грн./га у сорту Веселка до 7200 грн./га у сорту Отрада.

Джерела цінних ознак, горох, соя, квасоля, нут, сочевиця, сорти

Генофонд зернобобових культур Національного центру генетичних ресурсів рослин України, що включає 2421 зразок гороху, 2046 зразків сої, 2054 зразків квасолі, 1770 зразків нуту та 1014 зразків сочевиці, активно використовується при створенні нових високопродуктивних, конкурентоспроможних сортів зернобобових культур. Тільки за період 2006–2010 років передано селекційним, науково-дослідним установам, навчальним закладам та іншим споживачам 3373 пакети зразків зернобобових культур (гороху – 797, сої – 760, квасолі – 975, нуту – 568, сочевиці – 256). У створенні нових перспективних сортів українськими селекціонерами були використані 26 зразків гороху, 20 – сої, 6 – квасолі, 5 - нуту та 9 зразків сочевиці. Серед них українські сорти гороху: Детермінантний ВСГІ,

© Л. Н. Кобизєва, О. М. Безугла, І. М. Безуглий, С. С. Рябуха,
О. В. Тертишний, С. І. Силенко, 2011.
ISSN 0582-5075. Селекція і насінництво. 2011. Випуск 100.

UD0100269; Труженник, UD0100020; Вусатий 93, UD0101243; Напарник, UD01000023; сої: Діона, UD0201956; Святкова, UD0201662; Юг 30, UD0200349; UD0202234; Іванка, UD0200238; Антошка, UD0201580; Сузір'я, UD0202234; квасолі: Харківська штамбова, UD0300232; нуту: Розанна, UD0500424; Александрит, UD0500425; російські сорти гороху: Таловець 60, UD0100330; Аксайский усатый 5, UD0102088; Флагман, UD01000469; Орлус, UD0100663; сої: Салют 216, UD0200599; Соєр 7, UD0201887; чеські сорти гороху: Profi, UD0101364; Menhir, UD0101355; Zekon, UD0101748; Smaragd, UD0100220; канадські сорти сої: Супра, UD0201883; Micron, UD0201862; турецький сорт сочевиці Sulton 1, UD0600148 та ряд українських, канадських та сирійських селекційних ліній гороху, квасолі, нуту та сочевиці.

За період існування Національного центру генетичних ресурсів рослин України за участю зразків національної колекції зернобобових культур були створені сорти гороху Магнат, UD0102446; Ефектний, UD0102018; Девіз, UD0102196; Царевич, UD0102105; Глянс, UD0102104; Оплот, UD0102351; Отаман, UD0102349; Чекригінський, UD0102447; Вінець, UD0101720; Степовик, UD0100026; Добриня, UD0102266; Зелений цукат, UD0102372; Луганський, UD0101646; Комбайновий 1, UD0101645; Овочево диво, UD0101650; сої: Фарватер, UD0202311; Хаджибей, UD0200679; Мельпомена, UD0202313; Ятрань, UD0201884; Донька, UD0200997; Ельдорадо, UD0202315; Берегиня, UD0200998; Ксеня, UD0201817; Скеля, UD0201970; Алмаз, UD0202309; квасолі: Отрада, UD0303351; Веселка, UD0303257; Красноградська кущова, UD0301057; Перлина, UD0303258; Мавка, UD0301041; нуту: Буджак, UD0501198; Пегас, UD0501164; Тріумф, UD0501163; сочевиці: Любава, UD0600679.

Методика та вихідний матеріал. Матеріалом для досліджень були колекції п'яти зернобобових культур (гороху, сої, квасолі, нуту і сочевиці), які формуються, вивчаються та зберігаються в Національному центрі генетичних ресурсів рослин України (Інститут рослинництва ім. В. Я. Юр'єва, м. Харків).

Вивчення колекційних зразків зернобобових культур проводили згідно "Методических указаний ВИР по изучению зернобобовых культур" [1], "Методических рекомендаций изучения образцов мировой коллекции фасоли" [2], морфологічний опис зразків, їх класифікація за господарськими, біологічними властивостями та хімічним складом - за класифікаторами родів: *Pisum L.* [3, 4], *Glycine* [5-8], *Phaseolus L.* [9-13], *Lens Mill.* [14-16], *Cicer L.* [17- 18] та методичних рекомендацій щодо використання класифікаторів [19-22].

Колекційні зразки вивчали у 2006 - 2010 рр. в польових та лабораторних дослідках в лабораторії генетичних ресурсів зернобобових і круп'яних культур. Польове вивчення проводили в селекційній сівозміні Інституту рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААН, яка розташована в схід-

ній частині Лісостепу України. Трирічне вивчення колекційного зразка включає морфологічний опис, оцінку господарських ознак, вивчення біологічних особливостей розвитку рослин за результатами фенологічних спостережень. Сівбу проводили в оптимальні строки для кожної культури ручними сівалками без повторень. Схема сівби: 15 × 10 см (горох, сочевиця), 30 × 10 см (соя, квасоля, нут), облікова площа - 1 м², стандарт розташовували через 20 зразків.

Результати та їх обговорення. За результатами досліджень 2006 - 2010 років було виділено 296 джерел гороху за 22 ознаками, 253 джерела сої за 11 ознаками, 137 джерел квасолі за 26 ознаками, 605 джерел нуту за 9 ознаками, 92 джерела сочевиці за 13 ознаками, які були залучені до ознакової колекції. Для селекційної практики найбільший інтерес представляє вихідний матеріал, який поєднує в своєму генотипі високу урожайність з придатністю до механізованого збирання урожаю, груповою стійкістю до найбільш розповсюджених в даній зоні хвороб та шкідників, високою посухостійкістю.

Горох. Однією з лімітуючих урожайність культури ознак є придатність сортів гороху до прямого комбайнування. Наявність цієї ознаки у комерційних сортів і по цей час є актуальною. За період вивчення 2006-2010 рр. було виділено 39 джерел гороху, які придатні до прямого комбайнування за сукупністю ознак. Серед них українські сорти: Комбайновий 2, UD0102267; Оплот, UD0102351; Отаман, UD0102349; Мазепа, UD0102285, російські сорти: Демос, UD0102250; Благовест, UD0102251, які мають високу стійкість до вилягання, обсіпання насіння та дружно дозрівають. Зі стабільно високою урожайністю виділено 66 зразків, які перевищили стандарт Харківський еталонний, UD0101458 (UKR) більш ніж на 30 %. Серед них 32 зразки афіла-типу, які представляють особливу цінність з причини менших втрат при збиранні: Шквал, UD0102103; Аскет, UD0102197; Декор, UD0102093; Л-45-23-25, UD0102303 української селекції та інші. Урожайність цих зразків була на рівні еталону високої урожайності насіння Харківський янтарний, UD0101296 (UKR) зі звичайним типом листа, але вони відзначалися кращою стійкістю до вилягання та осипання, що позитивно впливає на збереження урожаю.

Виділено 24 джерела групової стійкості до фузаріозу, аскохітозу та іржі: українські сорти Петра, UD0102114 і Девіз, UD0102196; російський сорт Темп, UD0102204; німецькі сорти Kleopatra, UD0102335 і Baryton, UD0102337 та інші.

Погодні умови у роки досліджень дозволили оцінити колекцію гороху за посухостійкістю. Було виділено 14 джерел високої стійкості до посухи і спеки. Серед них – з України: 99-1, UD0102304; Л 45-23-25, UD0102303; Л 35-5-31, UD0102312; Феномен, UD0102350; Baryton, UD0102337 з Німеччини; Stabil, UD0102336 з Австрії та інші.

Соя. За результатами вивчення 2006 - 2010 рр. виділено 94 джерела

високої урожайності насіння сої: Клондайк, UD0201945Л (UKR); 441, UD0201877 (UKR); Diechmann 11, UD0201870 (DEU) та інші, які перевищили урожайність національних стандартів більше ніж на 15 %. Високою урожайністю в комплексі з придатністю до механізованого збирання урожаю володіли 73 зразки: з України: Анатоліївка, UD0202097; Промінь, UD0202028; Забава, UD0202031 та інші. Проведений аналіз цих зразків за групами стиглості показав, що найбільша кількість зразків з високою урожайністю відноситься до скоростиглої групи – майже 45 % від кількості виділених джерел. Створені на їх основі зразки можна використовувати як попередник для озимих культур.

Останні три роки (2008–2010) виявилися екстремальними за температурним режимом та забезпеченістю вологою, що дозволило виділити 3 джерела сої різного географічного походження з високою стійкістю до посухи та спеки: Алмаз, UD0202309 (UKR), Соер 345, UD0202285 (RUS) та ACC 17, UD0202292 (KAZ). Високою комплексною стійкістю до фузаріозу та акацієвої вогнівки вирізнялися 16 зразків. Серед них – українські сорти Сузір'я, UD0202234; Тиса, UD0202229; російський сорт Вейделовская 17, UD0202196; канадські сорти: OAC Shire, UD0202060; OAC Atwood, UD0202219 та інші.

Квасоля. Придатність до механізованого збирання урожаю цієї культури є однією з вирішальних ознак, які лімітують використання сорту у виробництві. За результатами досліджень 2006 - 2010 рр. виділено 4 зразки пристосованих до механізованого збирання урожаю, тобто з кущовою формою рослини, високим розташуванням нижнього ярусу бобів над рівнем ґрунту (>10 см) та високою або середньою стійкістю до вилягання: Отрада, UD0303351 (UKR); UD0303533 (UKR); UD0303501 (UKR); 1488-4, UD0303498 (CAN). Серед них тільки Отрада, UD0303351 (UKR) та UD0303533 (UKR) мали високу урожайність – 401 г/м² та 343 г/м² відповідно. Крім цих зразків виділено ще 9 джерел високої урожайності насіння. Серед зразків, що перевищили урожайність стандартів більше ніж на 15 %, 9 - зернового напрямку використання, та 2 – овочевого. Напіввитку форму рослини мали 5 зразків зернової квасолі, переважно українські місцеві сорти; кущову з виткою верхівкою форму - 4 зернові зразки. Це новий український сорт Отрада, UD0303351; український місцевий сорт UD0303533 та 2 канадські селекційні лінії 1499-4, UD0303493 і 1450-17, UD0303495. Українські зразки Отрада, UD0303351 і UD0303533 мали високе розташування нижнього ярусу бобів над рівнем ґрунту – 15,3 і 11,6 см відповідно.

За груповою стійкістю до бактеріального в'янення та бактеріальних плямистостей виділено 20 джерел (UD0303526, UKR; N 91-08, UD0303601, UKR; UKR001:02134, UKR та інші); бактеріальних плямистостей та фузаріозу – 9 джерел (UKR001:02128, UKR; Білянка, UD0303543, UKR; Лотос, UD0303557, UKR та інші), бактеріального в'янення та фузаріозу – 27 джерел (UKR001:02060, UKR; Золотистая, UD0303610, RUS;

Уфимская, UD0303609, RUS та інші); бактеріального в'янення, бактеріальних плямистостей та фузаріозу – 5 джерел (ЛІ 11BW, UD0303513, UKR; UD0303598, UKR; Благодать, UD0303600, UKR; UD0303528, UKR; Хозяюшка, UD0303551, UKR).

Нут. Нут є найбільш посухостійкою культурою серед зернобобових культур, тому в останні роки він набуває особливої популярності. Виділено 5 джерел високої урожайності: Луг 1664/02, UD0501199 (UKR); CP 74, UD0500874 (IND); PR 4889, UD0501464 (NPL); Algeria 2, UD0500961 (DZA) та NEC 2332, UD0501012 (PAK), які перевищили стандарт Краснокутський 123, UD0500101 (RUS) на 16-39 %. Серед урожайних зразків 3 було із світлим насінням (Луг 1664/02, D0500101, UKR; PR 4889, D0501464, NPL; Algeria 2, D0500961, DZA) та 2 – із темним (NEC 2332, D0501012, PAK; CP 74, D0500874, IND). Компактну форму рослини мав тільки Луг 1664/02, D0500101, UKR. За крупністю насіння жоден зразок не перевищив стандарт. Усі джерела високої урожайності придатні до механізованого збирання урожаю та стійкі до фузаріозу.

Сочевиця. Виділено 5 джерел високої урожайності сочевиці морфотипу microsperma: місцеві українські зразки UD0600707 і UD0600753; російські сорти Лана, UD0600738 і Миледи, UD0600754, а також канадська селекційна лінія 2163 S10, UD0600774 і лише одне джерело високої урожайності групи macrosperma UD0600737, LBN. Ці зразки перевищували урожайність стандартів на 26-61 %. Серед них середню стійкість до вилягання мали UD0600707 і UD0600753 (UKR); UD0600737 (LBN); Лана, UD0600738 (RUS); високе прикріплення нижніх бобів - 2163 S10, UD0600774 (CAN).

Придатність до механізованого збирання урожаю сочевиці визначається висотою прикріплення нижніх бобів над рівнем ґрунту та стійкістю до вилягання. З високим прикріпленням нижніх бобів (вище 15 см) виділено 17 джерел (Лінза, UD0600752; Любава, UD0600679 з України; 1277 D 17, UD0600766; 1302 M 42, UD0600767 з Канади та інші), в тому числі з морфотипу macrosperma - 10, з морфотипу microsperma – 7 зразків; з високою стійкістю до вилягання (7 балів) - 6 джерел (1403 T 43, UD0600742; 1743 T 19, UD0600750; 1743 T 22, UD0600751 з Канади та інші); за комплексом цих ознак - 2 джерела. Це селекційні канадські лінії 1302 M 42, UD0600767 та 2163 S 10, UD0600774, які мали урожайність насіння 206 г/м² і 287 г/м² відповідно.

Найбільше ураження рослин фузаріозом спостерігалось в 2008-2010 рр. Це дозволило оцінити колекцію за стійкістю до цієї хвороби і виділити 2 джерела високої стійкості до фузаріозу: Flip2007-59 L, UD0600882 та Flip 2007-38 L, UD0600886 походження із Сирії. Останні два роки були екстремальними за рівнем зволоження і температурним режимом, що дозволило оцінити колекцію сочевиці за стійкістю до посухи і спеки. Виділено 3 джерела за цією ознакою: 2268-7, UD0600950

(CAN); 1788 S-4, UD0600949 (CAN) та 2262-3, UD0600950 (CAN).

Селекціонерами лабораторій селекції гороху та селекції сої Інституту рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААН на основі інтродукованого та вивченого співробітниками лабораторії генетичних ресурсів зернобобових і круп'яних культур вихідного матеріалу створено і передано до державного сортовипробування та занесено до Державного реєстру сортів рослин України у 2011 р. [23] 11 сортів гороху: Магнат, Глянс, Царевич, Камертон, Модус, Девіз, Ефектний, ЧБЛ-5, Чекбек, Оплот, Отаман; 7 сортів сої: Подяка, Мальвіна, Східна, Фея, Скеля, Версія, Спритна; 2 сорти квасолі: Веселка, Отрада.

Нами визначено економічну ефективність впровадження нової розробки в агропромисловий комплекс України. Вартість прибавки розрахована за цінами товарної продукції у 2009 році: гороху – 1700 грн. за тонну, сої – 2750 грн. за тонну, квасолі – 6000 грн. за тонну.

Таблиця 1.

Економічна ефективність впровадження в АПК України створених нових сортів гороху, сої та квасолі Інституту рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААН

№ п/п	Назва сорту	Перевищення урожайності над стандартом, т/га	Вартість прибавки, грн./га
Горох			
1.	Модус	0,31	527
2.	Камертон	0,20	340
3.	Ефектний	0,48	816
4.	Девіз	0,46	782
5.	Царевич	0,65	1105
6.	Глянс	0,63	1071
7.	ЧЕКБЕК	0,48	816
8.	ЧБЛ-5	0,55	935
9.	Отаман	0,64	1088
10.	Оплот	0,69	1173
11.	Магнат	0,47	799
Соя			
12.	Версія	0,25	688
13.	Скеля	0,47	1292
14.	Східна	0,32	880
15.	Фея	0,32	880
Квасоля			
16.	Веселка	0,76	4560
17.	Отрада	1,20	7200

В даному випадку сприятливо спрацьовує той факт, що вивчення вихідного матеріалу, виділення джерел цінних ознак та створення на цій основі нових сортів гороху і сої здійснюється в одній екологічній зоні. Завдяки таланту, інтуїції, широті наукових знань та умінню поєднання в своїй роботі наробок лабораторії генетичних ресурсів зернобобових і круп'яних культур селекціонерами Петром Михайловичем Чекрыгініним, а на теперішній час Ігорем Миколайовичем Безуглим та Віктором Олексійовичем Матушкініним, а з 2007 року –Сергієм Станіславовичем Рябухою, в інституті створено і впроваджено у сільськогосподарське виробництво нові конкурентоспроможні сорти цінних культур гороху та сої. Посівні площі під сортами селекції інституту у 2009 році складали у Харківській області по гороху – 13 тис. га, сої – 3 тис. га, в Україні - 75 тис. га гороху, 10 тис. га сої.

Висновки. Таким чином, зразки зернобобових культур, які вміщує в собі Національна колекція генетичних ресурсів рослин України, ефективно використовуються селекціонерами нашої країни як вихідний матеріал для створення нових конкурентоспроможних сортів. За участю колекційного матеріалу було створено 15 сортів гороху, 10 – сої, 5 – квасолі, 3 – нуту і 1 сорт сочевиці. Для селекційної практики найбільший інтерес представляє вихідний матеріал, який поєднує в своєму генотипі високу урожайність з придатністю до механізованого збирання урожаю, груповою стійкістю до найбільш розповсюджених в даній зоні хвороб та шкідників, високою посухостійкістю. За результатами досліджень 2006 - 2010 рр. було виділено за цими ознаками 105 джерел гороху, 94 – сої, 96 – квасолі, 5 – нуту, 22 – сочевиці.

Селекціонерами лабораторії селекції гороху та селекції сої Інституту рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААН на основі інтродукованого та вивченого співробітниками лабораторії генетичних ресурсів зернобобових і круп'яних культур вихідного матеріалу створено і передано до державного сорто випробування та занесено до Державного реєстру сортів рослин України у 2011 р. 11 сортів гороху, 7 сортів сої та 2 сорти квасолі. Визначено економічну ефективність впровадження нових сортів в агропромисловий комплекс України: горох – від 340 грн./га у сорту Камертон до 1173 грн./га у сорту Оплот; соя – від 688 грн./га у сорту Версія до 1292 грн./га у сорту Скеля; квасоля – від 4560 грн./га у сорту Веселка до 7200 грн./га у сорту Отрада.

Список використаних джерел

1. Методические указания ВИР по изучению зернобобовых культур ; состав. Н. И. Корсаков, О. П. Адамова, В. И. Буданова [и др.]; под ред. д-ра с.-х. наук Н.И. Корсакова. – Л., 1975. – 40 с.
2. Изучение образцов мировой коллекции фасоли : методические указания. – Л., 1987. – 27 с.

3. Короткий класифікатор роду *PisumL* ; підгот.: П. М. Чекригін, Г. А. Посилаєа, К. І. Ткаченко [та ін.].– Х., 1990. – 5 с.
4. Международный классификатор СЭВ рода *PisumL*.; состав. Р. Макашева, К. Белехова, В. Корнейчук [и др.]. – Л., 1986. – 52 с.
5. Широкий уніфікований класифікатор роду *Glycinemax. (L.) Merr.* ; підгот. Л. Н. Кобизева, В. К. Рябчун, О. М. Безугла [та ін.]. – Х., 2004. – 37 с.
6. Международный классификатор СЭВ рода *GlycineWilld*; состав. Л. Лещенко, Г. Седова, В. Корнейчук [и др.]. – Л., 1990. – 46 с.
7. Classificatory descriptor list genus *Glycine Willd* / L. Pastusha, T.Sinsky, P.Hofirek, J. Sehnalova. – Praha, 1987. – 43 h.
8. Descriptors for Soybean /IBPGR Secretariat. – Rome, 1984. – 20 p.
9. Широкий уніфікований класифікатор України роду *PhaseolusL.* ; підгот. О. М. Безугла, Л. Н. Кобизева, В. К. Рябчун [та ін.]. – Х., 2004. – 50 с.
10. Широкий унифицированный классификатор СЭВ и международный классификатор СЭВ культурных видов рода *PhaseolusL.* – Л., 1984. – 37 с.
11. Международный классификатор СЭВ культурных видов рода *PhaseolusL.* – Л., 1984. – 45 с.
12. Classificatory genus *Phaseolus L.* – Praha, 1991. – 34 s.
13. Descriptors for *Phaseolus vulgaris* / IBPGR Secretariat. – Rome, 1982. – 37 p.
14. Международный классификатор СЭВ рода *LensMill.* – Л., 1985. – 39 с.
15. Classificatory descriptor list genus *Lens Mill.* – Praha, 1991. – 28 p.
16. Lentil descriptors /IBPGR Secretariat. – Rome, 1985. – 19 p.
17. Короткий класифікатор роду *CicerL.* – Х., 1990. – 5 с.
18. Descriptors for Чукчепа (*Cicer arietinum L.*) / IPPGR, YCRISAT, ICAR-DA. – Rome, 1993. – 38 p.
19. Guidelines for the conduct of tests for distinctness, uniformity and stability (*Pisum sativum L.*) – Geneve, 1994. – 50 p.
20. Working paper on revised test guidelines soya bean (*Glycine max. L. Merrill*). – 1996. – 22 p.
21. Методические рекомендации УРОВ по ведению испытаний для установления однородности и стабильности сортов гороха. – Женева, 1994. – 76 с.
22. Корсаков Н. И. Методические рекомендации по использованию классификатора рода *GlycineL.* / Н. И. Корсаков. – Л. : ВИР, 1977. – 13.
23. Державний реєстр сортів рослин придатних до поширення в Україні у 2011 р. (станом на 23.052011 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sops.gov.ua/uploads/files/documents/reyestr_sort/R2011_23.05.11.pdf

При участии образцов, которые включены в состав Национальной коллекции генетических ресурсов растений Украины, создано 15 сортов гороха, 10 – сои, 5 – фасоли, 3 – нута и 1 сорт чечевицы. Для селекционной практики наибольший интерес представляет исходный материал, который объединяет в своем генотипе высокую урожайность с приспособленностью к

механизированной уборке урожая, групповой устойчивостью к наиболее распространенным в данной зоне болезням и вредителям, высокой засухоустойчивостью. По результатам исследований 2006 – 2010 гг. было выделено 105 источников этих признаков гороха, 94 – сои, 96 – фасоли, 5 – нута, 22 – чечевицы. Определена экономическая эффективность внедрения в АПК сортов селекции Института растениеводства им. В. Я. Юрьева: горох – от 340 грн./га у сорта Камертон до 1173 грн./га у сорта Оплот; соя – от 688 грн./га у сорта Версия до 1292 грн./га у сорта Скеля; фасоль – от 4560 грн./га у сорта Веселка до 7200 грн./га у сорта Отрада.

With the contribution of the specimens of grain leguminous crops, which are included into the National collection of PGRU, 15 cultivars of peas, 10 – of soybeans, 5 – of kidney beans, 3 – of chickpeas and 1 – of lentils are created. For a breeding practice the original material that combines in its genotype high grain yield with the suitability to machine harvesting, group resistance to the most, wide-spread diseases and pests in this zone, high drought resistance, is of a great interest. According to the results of 2006 – 2010 year studies 105 pea sources, 94 – soybeans, 96 - kidney beans, 5 – chickpeas, 22 – lentils were selected for these traits. The economic efficacy from the introduction of the cultivars developed at the Plant Production Institute nd. a. V. Ya. Yuryev into AIP is estimated: peas – from 340 hrvn/ha in the cultivar Kameron to 1173 hrvn/ha in c. Oplot; soybeans – from 688hrvn/ha in c. Versia to 1292 hrvn/ha in c. Skelya; kidney beans – from 4560 hrvn/ha in c. Veselka to 7200 hrvn/ha in c. Otrada.